

POLPOP: Rapport over de bevraging van politici in 2025

Stefaan Walgrave, Julie Sevenans, Karolin Soontjens,
Evelien Willems, Ine Goovaerts, Bart Maes, Emmi Verleyen, Laura Jacobs, August De Mulder

POLPOP Het POLPOP-project onderzoekt politieke representatie in al haar facetten: Wat zijn de standpunten van partijen en van politici over allerlei beleidskwesties—en komen die standpunten overeen met die van (hun) kiezers? Hoe evalueren politici publieke-opiniesignalen? Hoe geven politici invulling aan hun rol als volksvertegenwoordiger? Hoe kijken ze naar actuele maatschappelijke problemen zoals klimaatverandering en migratie? Enzovoort.

In het kader van het project hebben we in maart-oktober 2025 federale en regionale politici uit Vlaanderen geïnterviewd. In het verleden (in 2013, 2015, 2018 en 2022) deden we vergelijkbare data-inzamelingen en we gaven steeds feedback aan de hand van een onderzoeksrapport. Dat willen we ook nu graag doen: dit rapport bevat de eerste resultaten van onze grootschalige bevraging in 2025. We analyseren voor het rapport de antwoorden van onze eigen bevraging in Vlaanderen, maar het project loopt ook bij Franstalige politici in België en in dertien andere landen waaronder Luxemburg, Australië, Zwitserland, Duitsland, Zweden, Noorwegen, Denemarken, Canada, Israël, Tsjechië, Nederland, Portugal en Groot-Brittannië. In verschillende van die partnerlanden is de dataverzameling nog bezig, waardoor we voorsnog geen internationaal-vergelijkende resultaten kunnen rapporteren.

In ons onderzoek zijn we niet enkel geïnteresseerd in de vergelijking tussen politici in verschillende landen, maar ook in de vergelijking tussen politici en burgers. Daarom deden we voorafgaand aan de bevraging van politici een representatieve survey bij 2000 Vlamingen.

Dit rapport bevat de eerste, voorlopige resultaten van deze bevragingen in 2025. Veel resultaten zijn voorsnog beschrijvend; in de komende maanden willen we de data diepgaander analyseren en daarover rapporteren in wetenschappelijke tijdschriften. Ook daarvan zult u op geregelde tijdstippen bericht ontvangen. Het wetenschappelijke publicatieproces duurt vaak lang, maar alle resultaten zullen uiteindelijk verschijnen op de website van onze onderzoeksgroep: www.m2p.be. Neem gerust nu al een kijkje.

Onderzoekperiode Februari tot oktober 2025

Responsgraad We contacteerden alle 253 Nederlandstalige, regionale en federale parlementsleden, ministers en partijleiders. In totaal waren niet minder dan 232 politici bereid om deel te nemen aan ons onderzoek – ministers en partijleiders vulden een ingekorte vragenlijst in. De responsgraad bedraagt 92 procent, wat uitzonderlijk veel is voor onderzoek bij politici. Bovendien namen politici van alle partijen deel aan het onderzoek. Wij zijn de Belgische politici (ook de Franstalige tegenhanger van het onderzoek was een succes) bijzonder dankbaar voor hun medewerking aan ons onderzoek!

Om de vragenlijst niet onnodig lang te maken, werden sommige vragen maar aan de helft van de politici gesteld. De selectie van wie welke vragen kreeg, gebeurde op willekeurige wijze. Het zou dus kunnen dat u sommige van de vragen waarover hieronder gerapporteerd wordt, niet herkent.

Vragen over dit rapport? Aarzel niet om een mailtje te sturen naar stefaan.walgrave@uantwerpen.be.

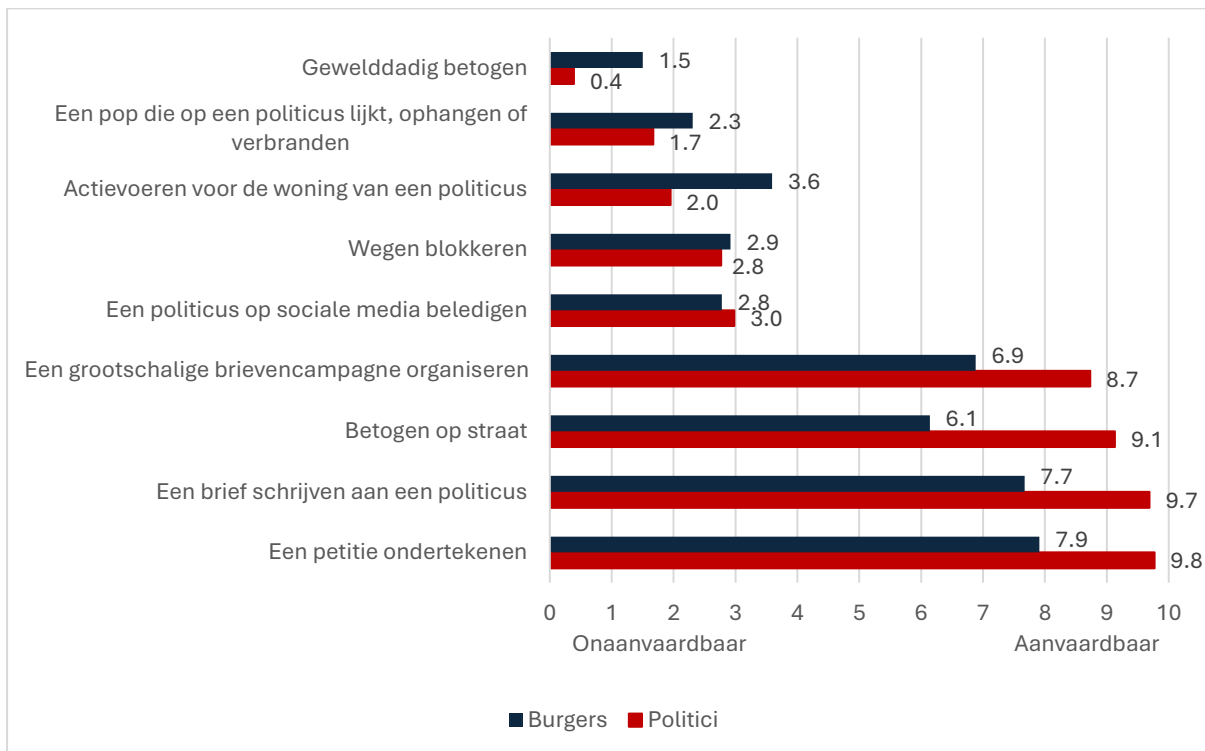
Inhoudstafel

Burgerparticipatie	3
Onbeschoftheid in de politiek.....	4
Tevredenheid over de democratie	7
Beleidscongruentie	9
Affectieve polarisatie	15
De invloed van individuele meningen vs. opiniepeilingen.....	18
Overtuiging.....	23

Burgerparticipatie

Burgers kunnen op verschillende manieren hun politieke voorkeuren aan politici duidelijk maken. Ze kunnen brieven sturen naar politici, een petitie opzetten of straatprotest organiseren. Met ons onderzoek willen we in kaart brengen hoe politici kijken naar verschillende vormen van burgerparticipatie: hoe aanvaardbaar vinden ze de verschillende methoden waarvan burgers gebruik kunnen maken om hun stem te laten horen? We legden politici een lijst voor van verschillende actievormen en vroegen om deze te beoordelen op een schaal van helemaal onaanvaardbaar (0) tot helemaal aanvaardbaar (10). We peilen naar de aanvaardbaarheid van het gedrag zelf, ongeacht of politici al dan niet sympathiseren met de mening die burgers uiten in de actie. Daarnaast willen we de evaluatie die politici maken van verschillende vormen van burgerparticipatie vergelijken met die van burgers. In **Figuur 1** tonen we daarom de gemiddelde aanvaardbaarheidsscore voor elke actievorm, voor politici en burgers, gesorteerd van minst naar meest aanvaardbare vorm.

Figuur 1. Aanvaardbaarheid van verschillende vormen van burgerparticipatie voor politici (N=102) en burgers (N= 965).

Over het algemeen zijn politici en burgers het met elkaar eens: petitie's, brieven naar politici, betogingen en grootschalige brievencampagnes worden als aanvaardbare actievormen gezien terwijl politici op sociale media beledigen, wegen blokkeren, actievoeren aan de woning van politici en gewelddadige vormen van protest voor de gemiddelde politicus en burger onaanvaardbaar zijn. Bij politici zijn de scores meer uitgesproken hoog én laag dan bij burgers; de aanvaardbare vormen zijn

nog meer aanvaardbaar bij politici dan bij burgers en de minder aanvaardbare vormen zijn dan weer nog minder aanvaardbaar bij politici dan bij burgers. Eén opvallend verschil: burgers vinden het aanvaardbaarder dan politici om actie te voeren aan de woning van een politicus. Die laatste vinden het logischerwijs te ingrijpend dat burgers hen in de privé sfeer lastigvallen met hun eisen.

Onbeschoftheid in de politiek

De laatste jaren is er toenemende bezorgdheid over de mate en intensiteit van de onbeschoftheid waarmee politici in aanraking komen, en de mogelijke consequenties hiervan. We definiëren politieke onbeschoftheid als uitingen die de grenzen van respectvolle communicatie overschrijden. Voorbeelden hiervan zijn beledigingen, persoonlijke aanvallen, ongepaste opmerkingen en haatberichten. Deze vorm van communicatie gaat dus verder dan aanvallen die met politieke inhoud te maken hebben. Internationaal onderzoek wijst uit dat een aanzienlijk deel van de politici te maken krijgt met verschillende vormen van onbeschoftheid. Een survey uitgevoerd in 2021 in de VS gaf bijvoorbeeld aan dat 95 procent van de burgemeesters in de maanden voorafgaand aan de survey (online) onbeschoftheid had ervaren¹. In het Verenigd Koninkrijk toont onderzoek uit 2018 aan dat 53 procent van de parlementsleden dagelijks met online onbeschoftheid te maken krijgt, en 38 procent wekelijks².

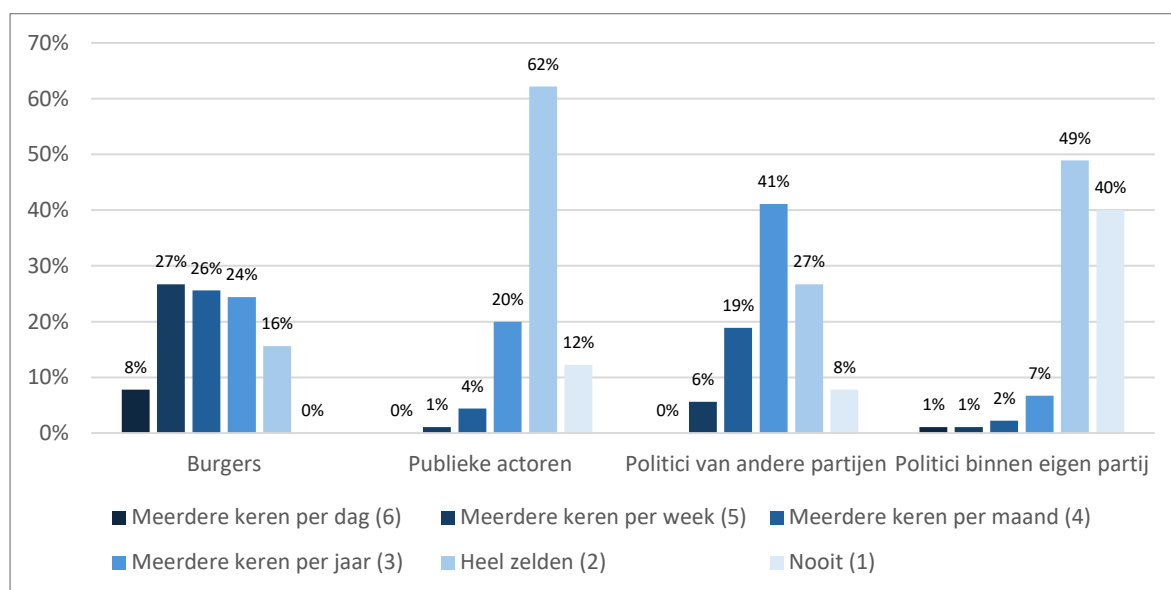
In de interviews met politici in België willen we nagaan of zij gelijkaardige ervaringen hebben met onbeschoftheid: vanuit welke hoeken en hoe vaak worden politici hiermee geconfronteerd? Concreet werd er aan politici gevraagd om aan te geven op een schaal van 1 (nooit) tot 6 (meerdere keren per dag) aan hoe vaak ze onbeschoftheid ervaren komende van vier verschillende groepen: burgers, publieke actoren zoals journalisten of opiniemakers, politici van andere partijen, en politici uit de eigen partij (zie **Figuur 2**).

Op basis van de antwoorden van 90 politici blijkt dat onbeschoftheid het meest frequent afkomstig is van burgers. Met een gemiddelde score van 3,9 ervaart de gemiddelde politicus dit meerdere keren per maand. Daarna volgt onbeschoftheid van politici van andere partijen (gemiddeld meerdere keren per jaar), van publieke actoren zoals journalisten of opiniemakers (zelden), en van politici binnen de eigen partij (zelden). Als we verder inzoomen, zien we dat 35 procent van de politici dagelijks of wekelijks in aanraking komt met onbeschofte communicatie van burgers, terwijl 50 procent van de politici dit meerdere keren per maand of jaar ervaart. Hoewel deze cijfers wat lager liggen dan die in het Verenigd Koninkrijk, wijst dit nog steeds op een aanzienlijk aandeel politici dat hier (zeer) frequent mee in aanraking komt.

¹ Herrick, R. & Thomas, S. (2024). An Intersectional Exploration of Psychological Violence, Threats, and Physical Violence of Mayors in 2021. *American Politics Research*, 52 (3).

² Akhtar, S. & Morrison, C. M. (2019). The prevalence and impact of online trolling of UK members of parliament. *Computers in Human Behavior*, 99, 322-327.

Figuur 2. Mate en herkomst van politieke onbeschoftheid in % (N= 90)

Verder zien we dat 6 procent van de politici rapporteert dat ze meerdere keren per week onbeschofte uitspraken ervaren van politici uit andere partijen; 19 procent ervaart dit meerdere keren per maand. Wat betreft onbeschoftheid binnen de eigen partij worden relatief lage cijfers gerapporteerd: 89 procent van de politici ervaart dit zelden of nooit.

Wanneer we deze cijfers verder opsplitsen naargelang het gender van politici, dan kunnen we afleiden uit **Figuur 3** dat de verschillen tussen mannelijke (N= 46) en vrouwelijke politici (N= 43) eerder beperkt zijn: over het algemeen zien we dezelfde patronen terugkeren. Wanneer we de percentages nader bekijken dan zien we dat mannelijke politici iets vaker onbeschoftheid afkomstig van burgers rapporteren op dagelijkse of wekelijkse basis, terwijl vrouwelijke politici dit iets vaker rapporteren op maand- of jaarbasis. Daarnaast zien we dat mannelijke politici iets vaker onbeschoftheid afkomstig van politici van andere partijen ervaren, en dat vrouwelijke politici dit iets vaker ervaren van politici binnen de eigen partij. Deze descriptieve verschillen zijn echter klein en niet statistisch significant.

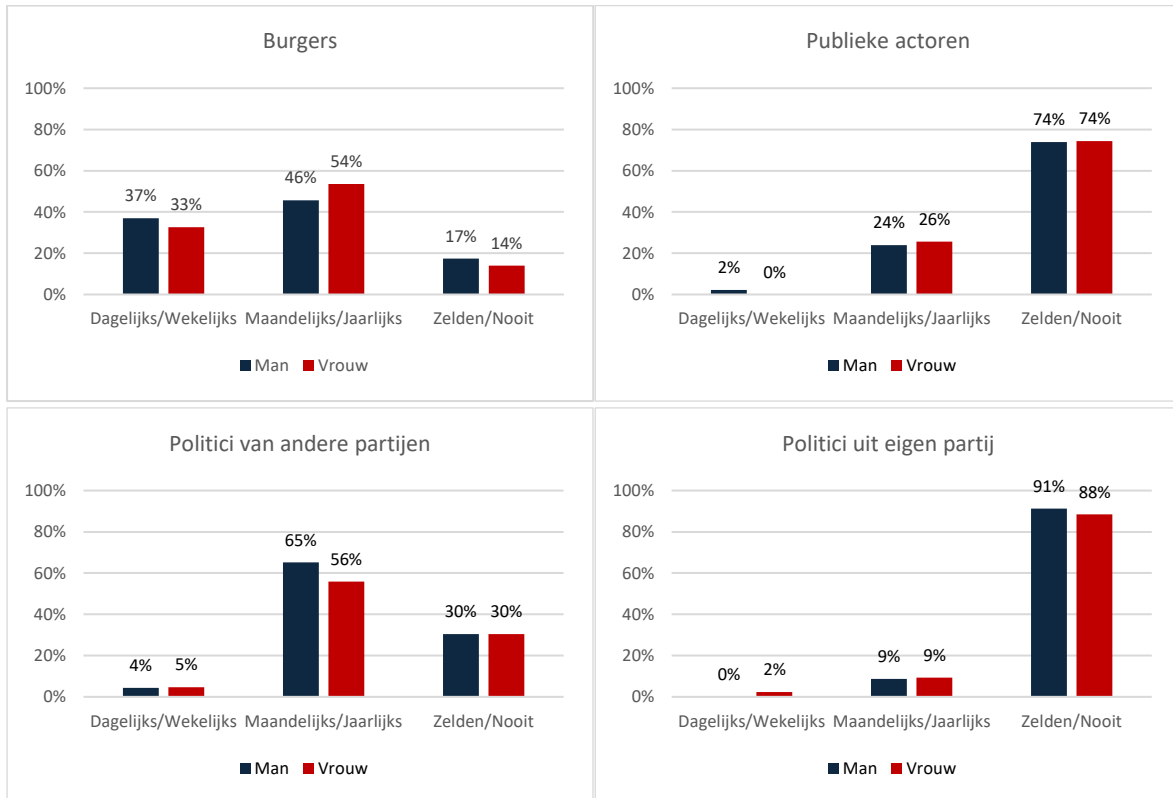
Deze bevindingen zijn interessant in het licht van eerder onderzoek naar genderverschillen. Hoewel sommige voorgaande studies aantonen dat vrouwelijke politici vaker geconfronteerd worden met onbeschoftheid³, vinden andere studies geen significante verschillen in frequentie⁴. Consistent over deze studies heen is echter de vaststelling dat het onderscheid eerder ligt in de *aard* dan in de *hoeveelheid* van onbeschoftheid, waarbij vrouwen vaker te maken krijgen met meer intense en vijandige vormen van onbeschoftheid, zoals seksisme en zelfs fysieke bedreigingen. Dat kan resulteren in potentieel zwaardere gevolgen, zoals een hogere mate van angst, mentale stress of het intomen van politieke ambities⁵. Zowel de ervaren vormen van onbeschoftheid als de gevolgen ervan zullen we verder uitdiepen in toekomstige analyses.

³ Solovev, K. & Pröllochs, N. (2022). Hate Speech in the Political Discourse on Social Media: Disparities Across Parties, Gender, and Ethnicity. *Proceedings of the ACM Web Conference 2022*.

⁴ Agarwal, P., Hawkins, O., Amaxopoulou, M., Dempsey, N., Sastry, N., & Wood, E. (2021). Hate speech in political discourse: a case study of UK MPs on Twitter. *Proceedings of the 32nd ACM conference on hypertext and social media*, pp 5–16.

⁵ Akhtar, S. & Morrison, C. M. (2019). The prevalence and impact of online trolling of UK members of parliament. *Computers in Human Behavior*, 99, 322-327.

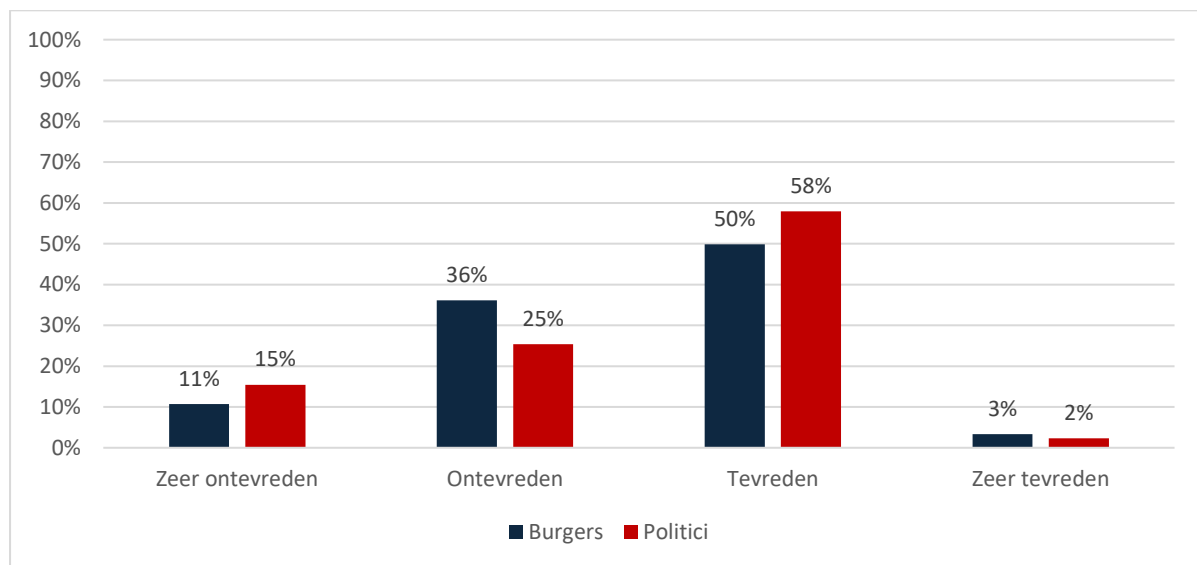
Figuur 3. Mate en herkomst van politieke onbeschoftheid naargelang gender (N=89)

Tevredenheid over de democratie

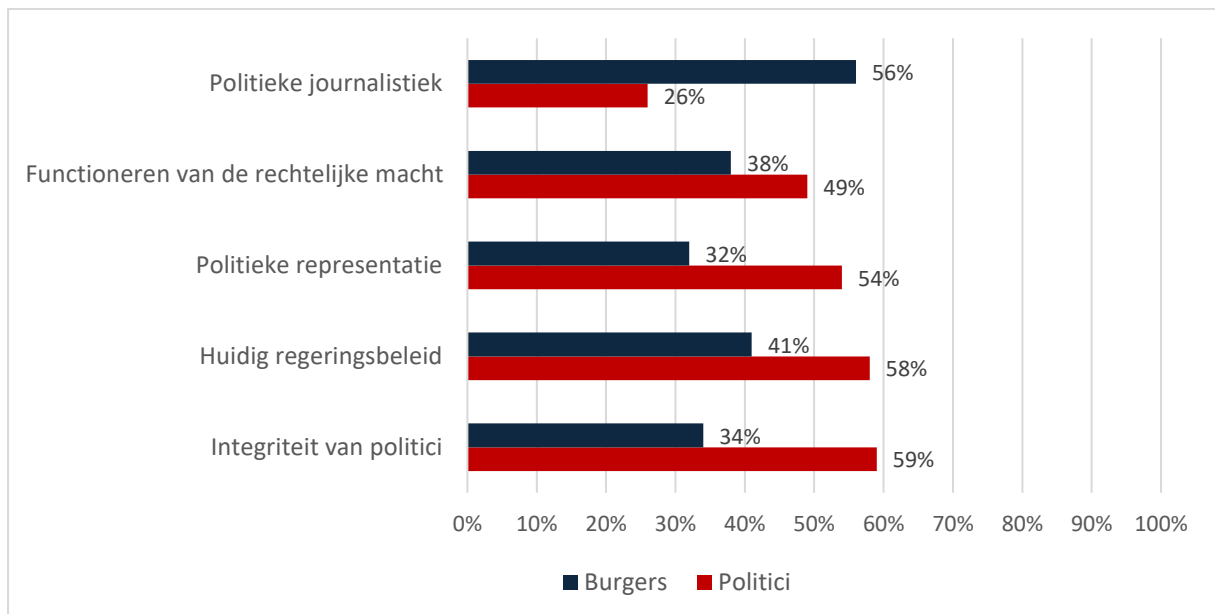
Vervolgens hebben we de helft van de deelnemende politici gevraagd naar hun visie op het functioneren van onze democratie. Opnieuw hebben we deze vragen ook aan gewone Vlamingen voorgelegd. Als we de antwoorden van burgers met die van politici vergelijken in **Figuur 4**, zien we dat politici over het algemeen iets positiever zijn over het functioneren van de democratie dan burgers. De verschillen zijn echter klein. Een duidelijke meerderheid (60%) van de politici is (zeer) tevreden over het functioneren van de democratie in ons land, terwijl het bij burgers om een kleinere meerderheid gaat (53%). Opvallend is wel dat 25 procent van de politici ontevreden is over hoe die democratie werkt en 15 procent zelfs zéér ontevreden. Bij burgers zien we 36 procent ontevredenen, terwijl er iets minder burgers (11%) zijn dan politici die aangeven zéér ontevreden te zijn.

Figuur 4. Tevredenheid over functioneren van de democratie bij politici (N= 130) en burgers (N= 963)

Democratie is een breed concept en respondenten kunnen verschillende frustraties hebben wanneer ze aangeven ontevreden te zijn over het functioneren van onze democratie. Daarom peilden we in de vragenlijst meer specifiek naar de tevredenheid over enkele belangrijke *pijlers* van een democratie. De resultaten zijn gevisualiseerd in **Figuur 5**. Over het algemeen zijn politici het minst tevreden over de media: 74 procent zegt ontevreden te zijn over hoe de media berichten over politiek. Bij burgers zien we het tegenovergestelde: een kleine meerderheid van de Vlamingen (56%) is juist wel tevreden over hoe de media over politiek berichten. Opvallend: ongeveer de helft van de politici (49%) zegt tevreden te zijn over het functioneren van de rechterlijke macht in ons land; bij burgers is dat slechts 38 procent. Tot slot zien we dat een kleine meerderheid van de politici tevreden is over de integriteit van politici (59%), het huidige regeringsbeleid (58%) en politieke representatie in het algemeen (54%). Dit is weinig verrassend, aangezien deze vragen over henzelf gaan. Bij burgers zien we dan ook een lagere tevredenheid over de integriteit van politici (34%), politieke representatie (32%) en regeringsbeleid (41%). Hoewel er dus op het eerste gezicht weinig verschillen zijn tussen burgers en politici in de algemene ontevredenheid over het democratisch functioneren (zie hierboven), zijn de *oorzaken* van de ontevredenheid duidelijk verschillend.

Figuur 5. Tevredenheid over pijlers van de democratie bij politici (N= 130) en burgers (N= 963)

Naast de eigen tevredenheid over het democratisch functioneren hebben we politici gevraagd om een inschatting te maken van hoeveel burgers het volgens hen belangrijk vinden om in een land te leven dat democratisch bestuurd wordt. Wereldwijd neemt het aantal democratisch bestuurd landen immers af⁶. Over het algemeen zijn politici in België optimistisch over het belang dat burgers hechten aan democratisch bestuur: gemiddeld denken ze dat 80 procent van de burgers liefst in een democratisch bestuurd land woont. Uit onze bevraging bij burgers blijkt echter dat nagenoeg *alle* burgers dit belangrijk tot zeer belangrijk vinden (94%). Politici onderschatten dus nog de steun voor de democratie bij de burgers.

Echter, als we hen vragen om een inschatting te maken van *toekomstige* evoluties in de publieke opinie rond dit thema, zien we meer pessimisme bij onze volksvertegenwoordigers. Wel 43 procent van de politici verwacht dat het aandeel burgers dat het belangrijk vindt om in een land te leven dat democratisch bestuurd wordt, zal afnemen in de komende 10 jaar, terwijl slechts 17 procent optimistisch is en denkt dat dit percentage zal toenemen. De overige 40 procent verwacht weinig verandering. Als we burgers vragen om eenzelfde inschatting te maken van hun medeburgers, zien we veel minder pessimisme: slechts 21 procent denkt dat het aantal Belgen dat het belangrijk vindt om in een democratisch bestuurd land te leven, zal afnemen.

⁶ Mechkova, V., Lührmann, A., & Lindberg, S. I. (2017). How much democratic backsliding? *Journal of democracy*, 28(4), 162-169.

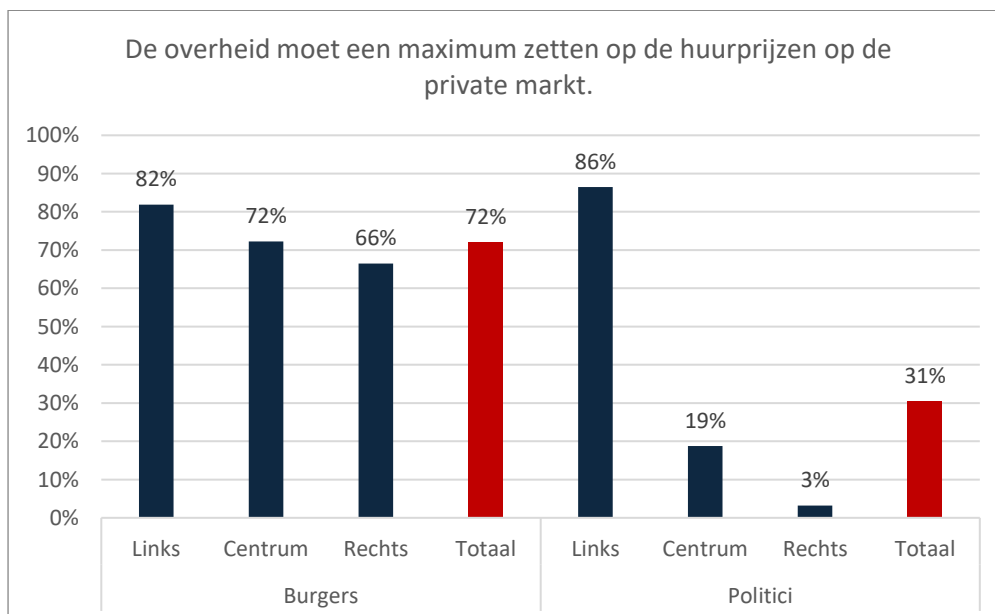
Beleidscongruentie

In de vragenlijst peilden we naar de standpunten van burgers en politici over 13 concrete beleidsvoorstellen. De voorstellen zijn thematisch divers en gaan over belastingen, huurprijzen, pensioenleeftijd, immigratie, LGBT-rechten, klimaatmaatregelen, enzovoort.

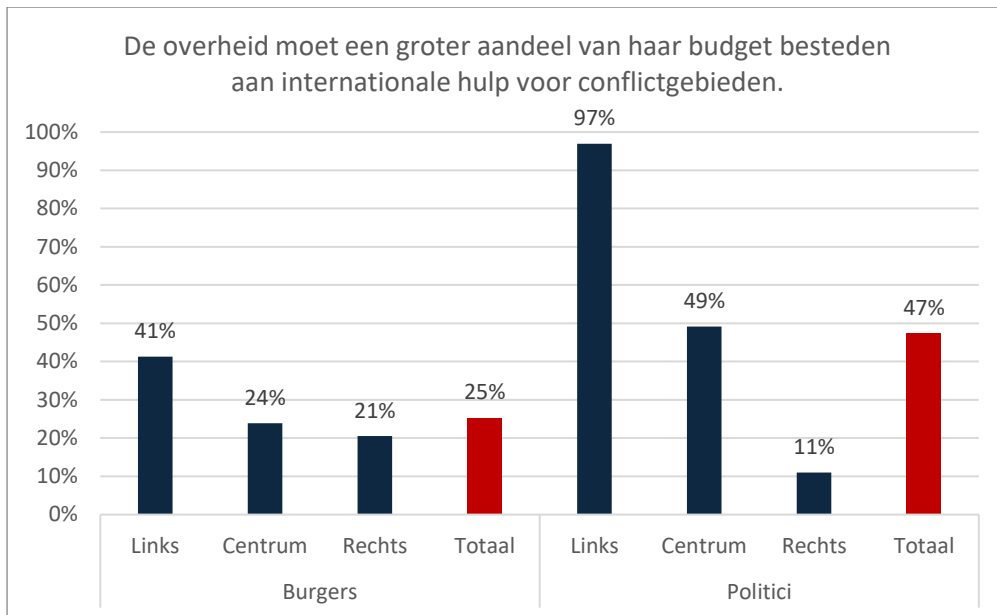
De gegevens zullen ons toelaten om in toekomstige publicaties allerlei vragen te beantwoorden, zoals daar zijn: in hoeverre zijn de standpunten van verkozen volksvertegenwoordigers een afspiegeling van de standpunten van de bevolking? Stemmen mensen voor de partij die het dichtst aansluit bij hun opvattingen? Zijn de standpunten van bepaalde subgroepen in de samenleving (bijvoorbeeld ouderen of jongeren) in het parlement minder goed vertegenwoordigd dan de standpunten van andere groepen (bijvoorbeeld mensen van middelbare leeftijd)?

In dit eerste rapport delen we graag eenvoudige beschrijvende gegevens. We geven steeds weer hoeveel procent van de burgers/politici een beleidsvoorstel steunen. Wie onbeslist was, werd daarbij buiten beschouwing gelaten. We rapporteren cijfers over de totale populatie (rode balken), maar splitsen deze ook uit naar links-rechtspositie (blauwe balken), zodat we de meningen van kiezers en politici uit een specifiek segment van het ideologische spectrum kunnen vergelijken.⁷ Burgers en politici gaven aan waar ze zichzelf plaatsen op een ideologische schaal van 0 (links) tot 10 (rechts). Wij herleidden deze variabele tot drie categorieën: links (0-3), centrum (4-6) en rechts (7-10). Een voorbeeld wordt gegeven in **Figuur 6**.

Figuur 6. Percentage steun voor twee beleidsvoorstellen bij politici (N=232) en kiezers (N=1957) van verschillende ideologische strekkingen

⁷ We kijken naar links-rechtsplaatsing in plaats van naar de specifieke partij-electoraten (wat wellicht ook interessant zou zijn), vanwege onze belofte om nooit analyses te rapporteren waarin de standpunten van politici van individuele partijen identificeerbaar zouden zijn.

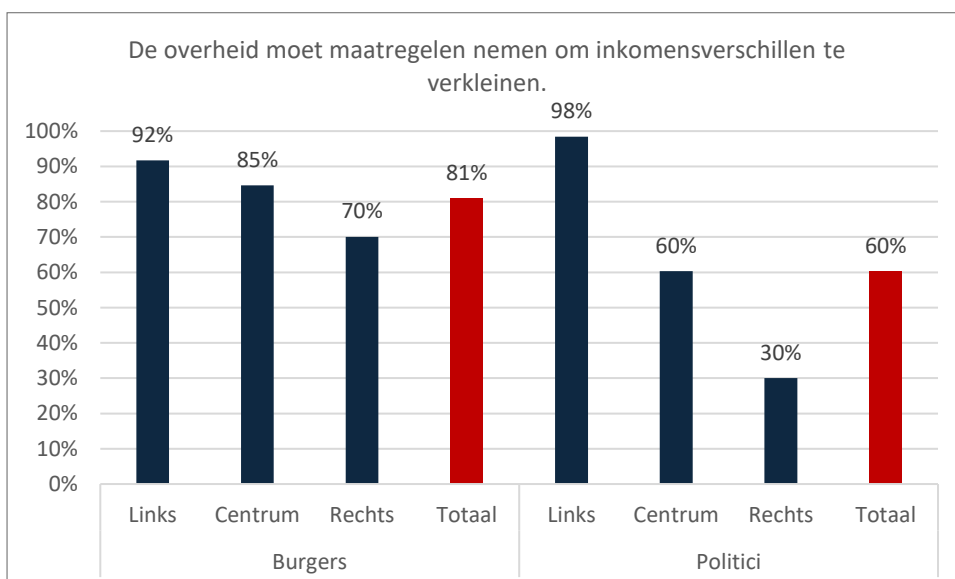
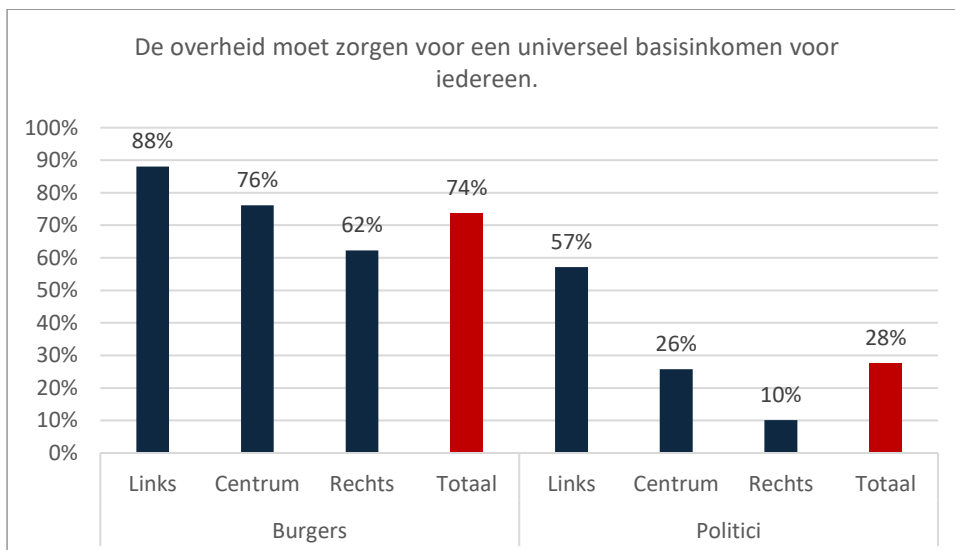
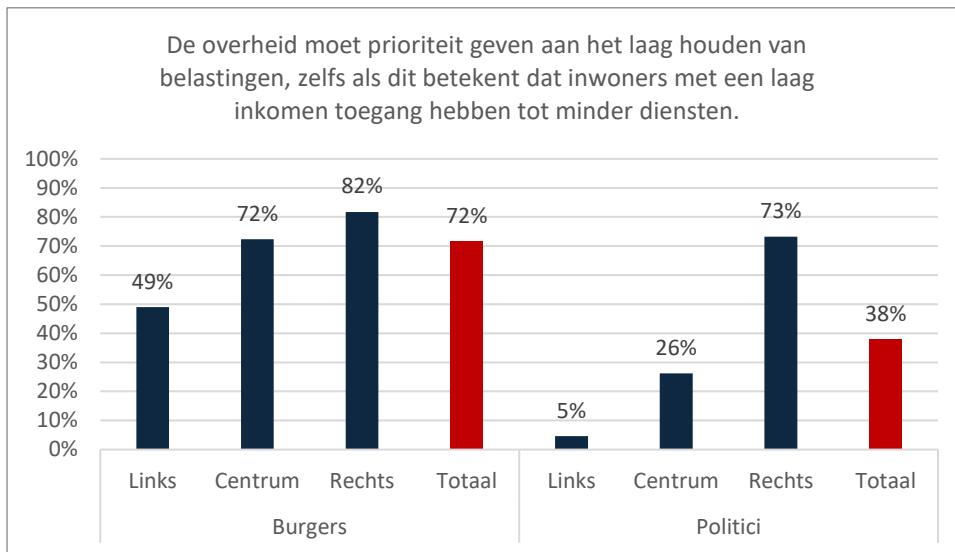

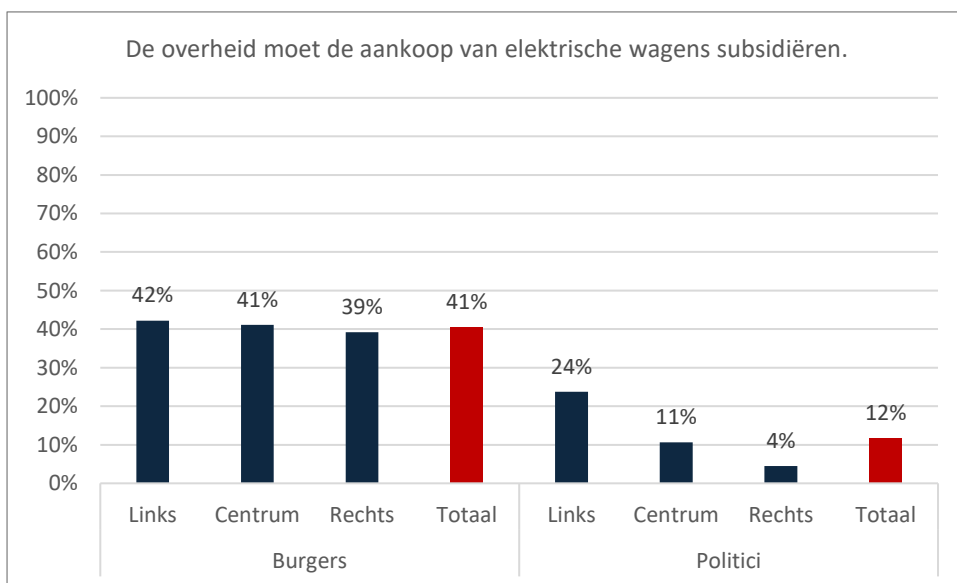
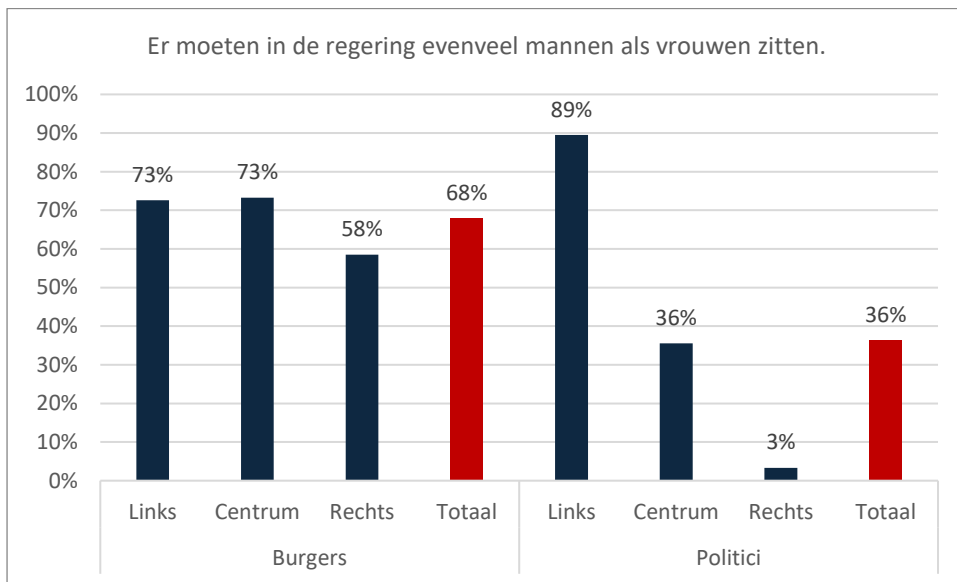
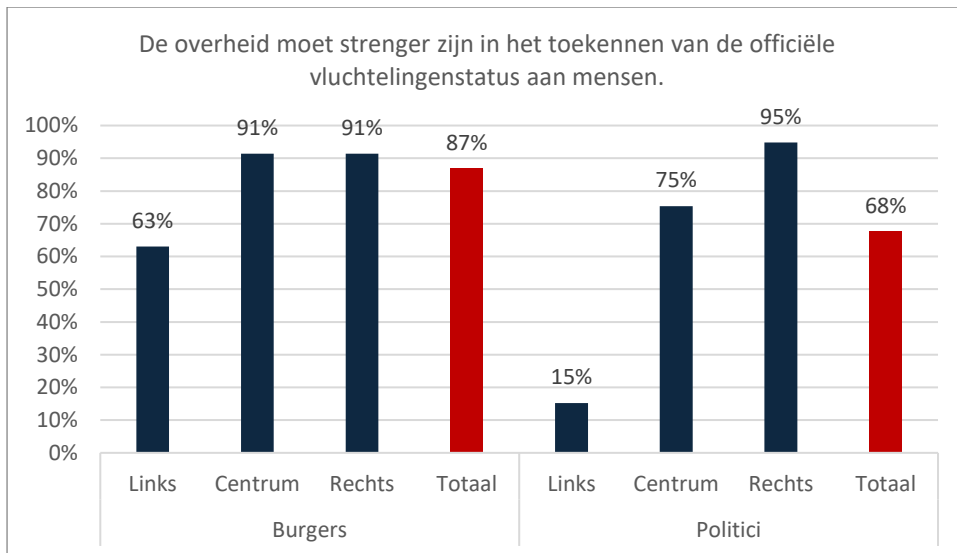
We zien eerst en vooral in **Figuur 6** dat de opvattingen van de burgers meer verdeeld zijn dan die van politici. Politici zijn vaker consistent “links” of “rechts” dan burgers; zo zijn bijvoorbeeld quasi alle politici die zichzelf als ‘rechts’ beschouwen tegen een maximum op huurprijzen op de private markt. Rechtse kiezers zijn daarover veel meer verdeeld en eigenlijk geeft een meerderheid van de mensen zelfs aan vóór een maximale huurprijs te zijn. Misschien namen sommige respondenten niet de tijd om hun standpunt goed te overdenken, of lieten zij zich leiden door de vraagstelling en zouden ze bijvoorbeeld anders geantwoord hebben indien het voorstel anders geformuleerd geweest was (“*De overheid moet verhuurders volledige vrijheid geven bij het bepalen van de huurprijs van hun woning*”). Desalniettemin zijn de verschillen groot en lijkt het onwaarschijnlijk dat de discrepantie tussen politici en burgers daar volledig door verklaard kan worden.

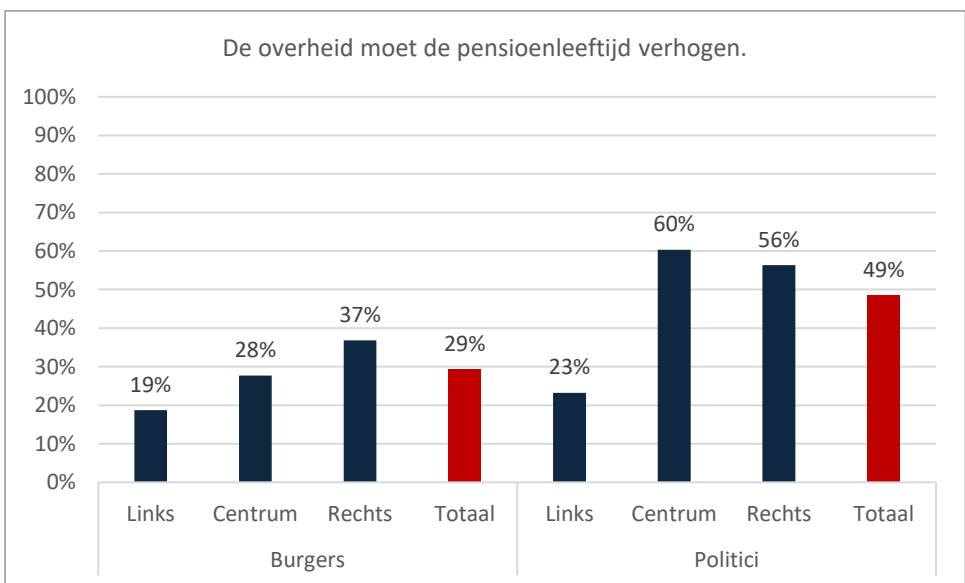
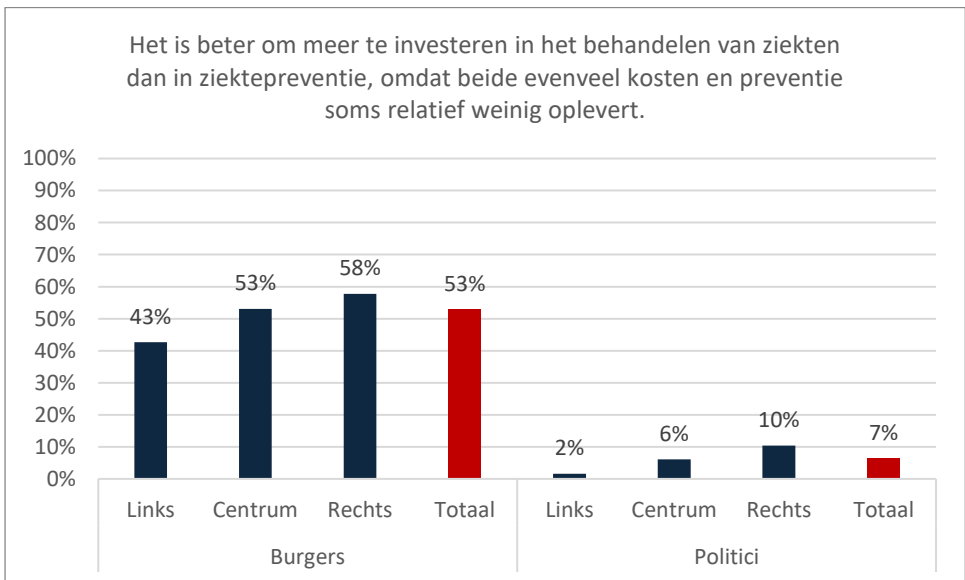
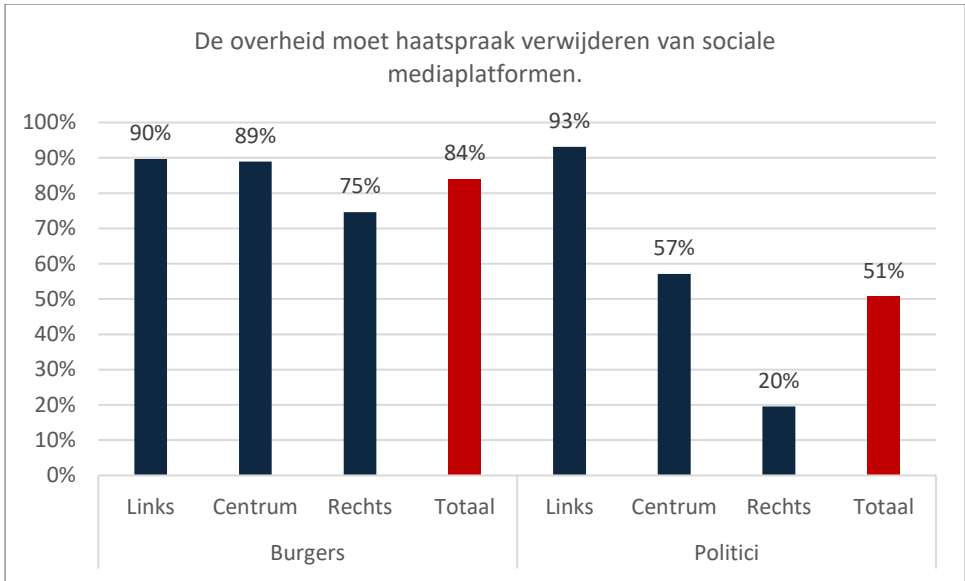
Dezelfde discrepantie, maar dan aan de linkerzijde, zien we bijvoorbeeld bij het beleidsvoorstel over het optrekken van het budget aan internationale hulp voor conflictgebieden. Terwijl linkse politici uitgesproken voorstander zijn, is de steun bij hun achterban heel wat kleiner. Meer algemeen zijn politici zijn *consistenter* in hun meningen dan burgers: de verschillen tussen links en rechts zijn meer uitgesproken. Burgers houden er vaker gemengde standpunten op na.

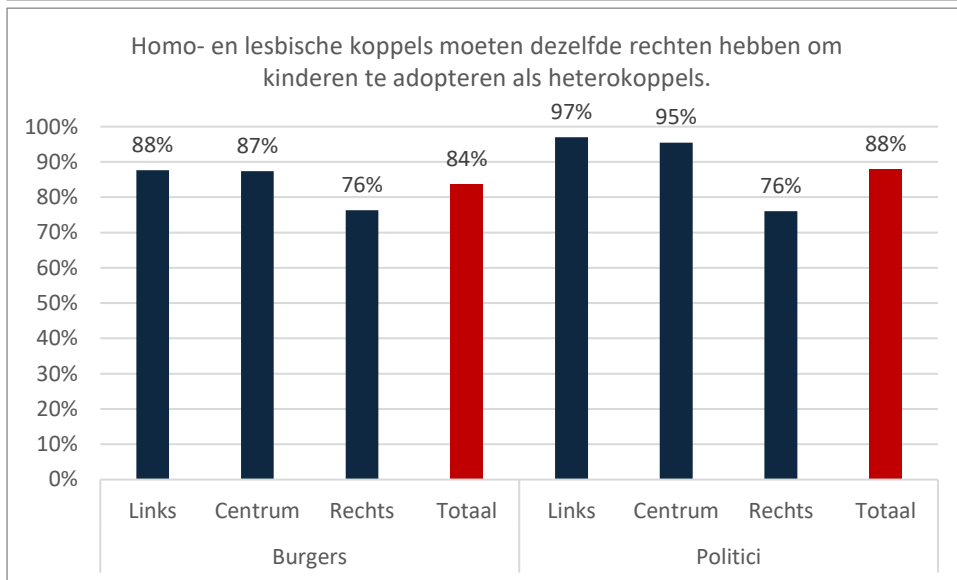
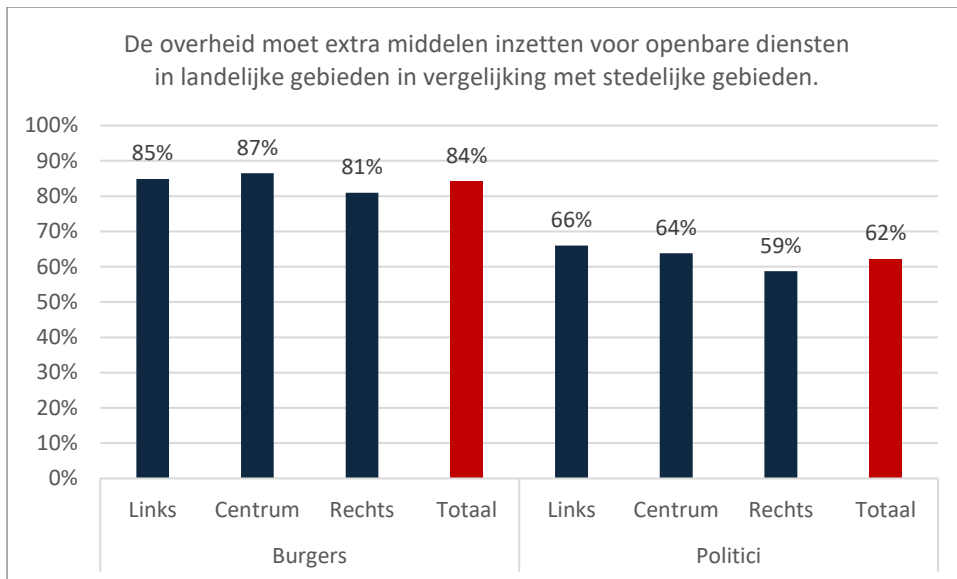
We bespreken niet elk beleidsvoorstel in detail, maar in **Figuur 7** kunt u een overzicht vinden van de overige 11 beleidsvoorstellen.

Figuur 7. Percentage steun voor elf beleidsvoorstellen bij politici (N=232) en kiezers (N=1957) van verschillende ideologische strekkingen

Affectieve polarisatie

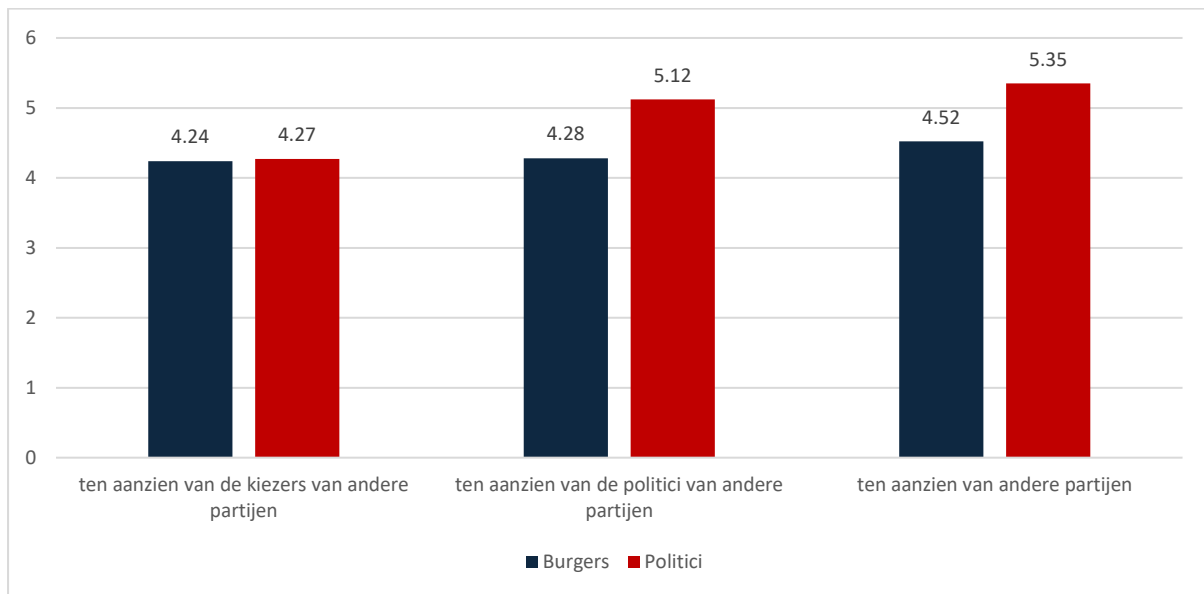
In het nieuws wordt regelmatig bezorgdheid geuit over de toenemende mate van politieke polarisatie. Vooral in de Verenigde Staten is deze bekommernis sterk aanwezig. In de afgelopen decennia is daar niet alleen een toename waargenomen in ideologische polarisatie—dat wil zeggen: sterkere tegenstellingen tussen groepen in de samenleving wat betreft hun politieke overtuigingen—maar ook in affectieve polarisatie. Deze laatste term wordt door onderzoekers gebruikt om te verwijzen naar de steeds negatievere gevoelens die aanhangers van een partij hebben tegenover aanhangers van andere partijen. Affectieve polarisatie gaat verder dan verschillen in politieke ideeën; het gaat om een algemene afkeer van politieke *out-groups*, in die mate dat het bijvoorbeeld mensen bijvoorbeeld boos of ongelukkig maakt wanneer hun zoon of dochter trouwt met iemand van een andere partij. Deze negatieve gevoelens zijn met name in de Verenigde Staten sterk gestegen in vergelijking met het verleden.

Ons onderzoek wil nagaan hoe het gesteld is met affectieve polarisatie in de rest van de wereld. Het is immers denkbaar dat de hoge affectieve polarisatie in de Verenigde Staten er sterk gedreven wordt door het typische bipolaire partijensysteem. Ons meerpartijensysteem, gekenmerkt door coalitievorming en samenwerking over partijgrenzen heen, is er allicht iets minder vatbaar voor.

Concreet vroegen we zowel politici als burgers (i.e. de verschillende partij-electoraten) om hun gevoelens tegenover de aanhangers van de grote Vlaamse politieke partijen te beoordelen, op een schaal van 0 (zeer negatieve gevoelens) tot 10 (zeer positieve gevoelens). Belangrijk hierbij is dat een eerste groep gevraagd werd naar hun gevoelens tegenover de *kiezers* van deze partijen (dit is hoe affectieve polarisatie meestal gemeten wordt), terwijl een tweede groep gevraagd werd naar hun gevoelens tegenover de *politici* van deze partijen en een derde groep naar hun gevoelens tegenover de *partijen* zelf.

Op basis van de antwoorden berekenden we een gestandaardiseerde maat van polarisatie (*‘Wagner’s measure’*) die kijkt naar hoe iemands beoordeling van de eigen, geprefereerde partij verschilt van die van alle andere partijen. Wanneer een CD&V-kiezer zeer positieve gevoelens ervaart ten opzichte van de eigen partij (bijvoorbeeld 9 op een schaal van 0 tot 10), maar negatieve gevoelens ten opzichte van alle andere partijen (bijvoorbeeld waarden tussen 0 en 4), is die persoon sterker ‘gepolariseerd’ dan iemand met negatieve gevoelens ten aanzien van alle politieke partijen. Het gaat dus echt om de *kloof* tussen de eigen partij (de zogenaamde *in-party*) en andere partijen (de *out-parties*). De gestandaardiseerde maat kan waarden aannemen van 0 (geen polarisatie) tot 10 (maximale polarisatie). De beschrijvende resultaten worden weergegeven in **Figuur 8**.

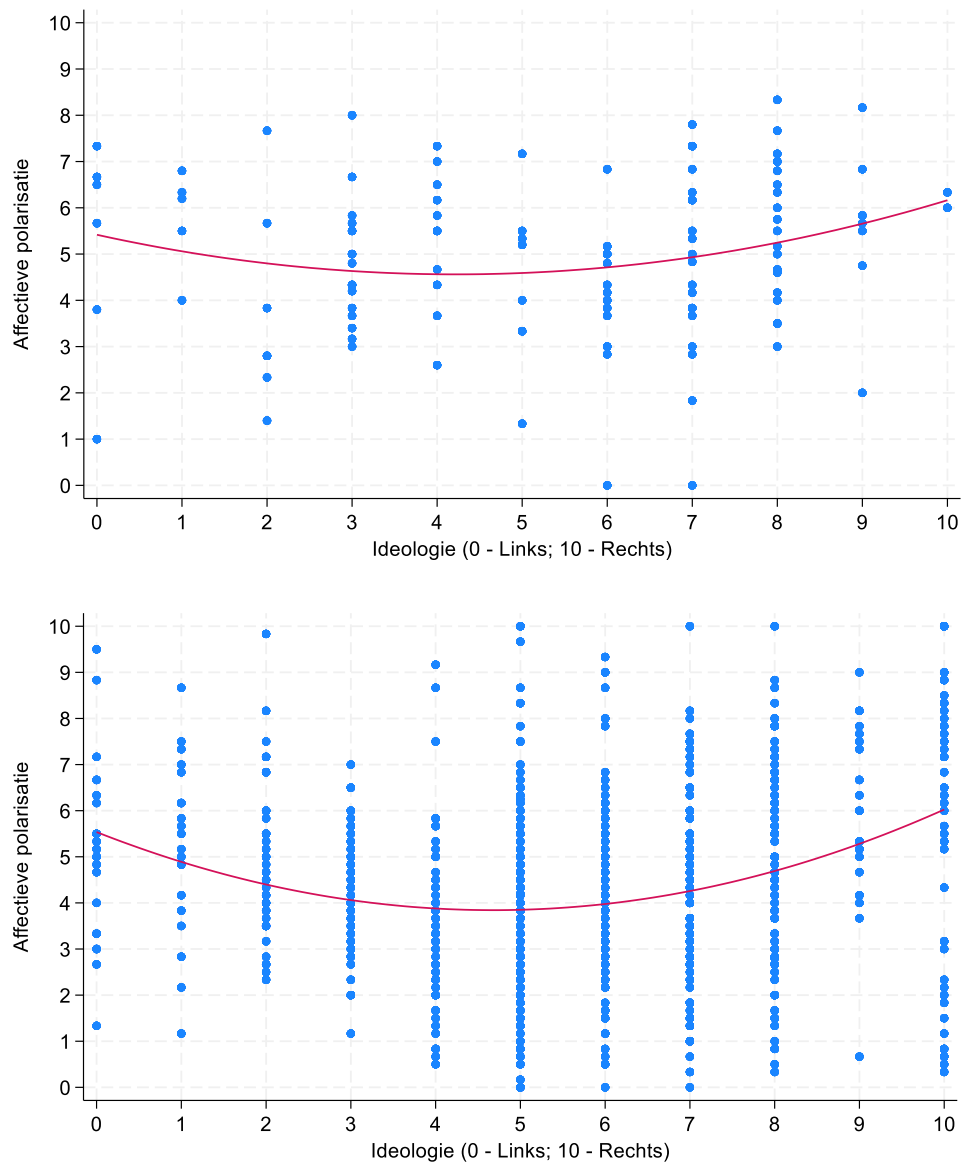
Figuur 8. Mate van affectieve polarisatie bij politici (N= 125) en burgers (N= 802)

Onze verkennende analyses suggereren affectieve polarisatie in ons land gematigd is, met gemiddelde waarden tussen 4 en 6 op de schaal van 0 (geen polarisatie) tot 10 (hoogst mogelijke polarisatie). Verder is affectieve polarisatie bij politici enigszins sterker dan bij burgers. Dat is niet verwonderlijk: politici ademen politiek en hun partij-affiliatie vormt allicht een groter deel van hun identiteit dan bij gewone mensen uit het kiespubliek. Belangrijk is wel dat de verschillen tussen politici en burgers volledig gedreven worden door wat politici voelen ten aanzien van hun *collega-politici* en van de *partijen zelf*. Politici en burgers scoren quasi identiek op affectieve polarisatie ten aanzien van de *kiezers*, zoals getoond in de balken aan de linkerzijde van **Figuur 8**. Dat is enigszins geruststellend, omdat de afkeer naar kiezers toe—wellicht de grootste bedreiging voor het sociale weefsel—minder uitgesproken blijkt te zijn.

Opvolganalyses suggereren dat ideologisch radicalere politici en electoraten de meeste antipathie voelen tegenover politici van andere partijen. Dat is te zien in de rode trendlijn weergegeven in **Figuur 9**, die onze polarisatiemaat afzet tegen de links-rechtsplaatsing van de respondenten. Kiezers die zichzelf als uitgesproken links (0) of rechts (10) plaatsen, vertonen een hogere mate van affectieve polarisatie dan centrumkiezers. Deze bevindingen zijn in lijn met onderzoek uit andere Europese landen.

Figuur 9. De mate van affectieve polarisatie, naar ideologie, bij politici (boven) en burgers (onder)

De invloed van individuele meningen vs. opiniepeilingen

In een democratie kunnen politici idealiter goed inschatten wat burgers belangrijk vinden en welke zorgen ze hebben. De enorme hoeveelheid en diversiteit aan informatie die hen op een dagelijkse basis bereikt, maakt dit echter niet eenvoudig. Uit voorgaand onderzoek weten we dat politici zich overweldigd voelen door deze informatiestroom. Informatie over de publieke opinie bereikt politici op verschillende manieren: ze worden gecontacteerd door individuele burgers, worden uitgenodigd voor overleg met allerlei soorten belangengroepen, bestellen opiniepeilingen, lezen de krant, volgen de sociale media, enzovoort. Daarbovenop krijgen ze soms tegenstrijdige signalen, wat het voor hen moeilijk maakt om deze eenduidig te interpreteren.

Eerder onderzoek laat zien dat politici vaak zeggen dat ze veel waarde hechten aan direct contact met burgers.⁸ Ook burgers zelf zien dat contact steeds meer als een manier om invloed uit te oefenen op hun vertegenwoordigers. Maar hoewel iedereen het belangrijk lijkt te vinden, weten we eigenlijk nog niet goed hoeveel impact dit soort signalen echt heeft. Nog belangrijker is de vraag welke invloed zulke signalen hebben naast meer 'objectieve' informatie, uit peilingen bijvoorbeeld. Kiezen politici ervoor om meer te vertrouwen op de persoonlijke boodschap van een burger die hen aanspreekt, of op de cijfers uit een peiling? Hoe gaan politici daarmee om? In welke mate beïnvloeden deze signalen hun eigen mening? Hoe dragen ze bij tot het beeld dat de politicus heeft van de publieke opinie in het algemeen? En hoe beïnvloeden deze signalen de beleidsintenties van de politicus?

Het lijkt misschien onschuldig dat persoonlijke contacten met burgers meebepalen hoe politici de publieke opinie inschatten (i.e. hoeveel mensen een bepaald voorstel steunen, en waarom). Dat is immers vaak de enige manier om te begrijpen wat er echt leeft. Toch kan dit problematisch worden als zulke persoonlijke berichten ook beïnvloeden hoe ze omgaan met objectieve informatie. Ideaal gezien worden deze persoonlijke verhalen gebruikt als aanvulling, niet als vervanging, van meer representatieve gegevens zoals bijvoorbeeld uit peilingen. Onderzoek toont namelijk aan dat de burgers die contact opnemen met politici niet altijd een doorsnede van de samenleving vertegenwoordigen. Sommige groepen laten vaker van zich horen of vinden sneller de weg naar politici dan anderen. Wanneer die individuele stemmen zwaar doorwegen, kan dat ertoe leiden dat politici minder goed inspelen op de wensen van het bredere publiek.

Toch weten we vanuit de sociaalpsychologische literatuur⁹ dat mensen vaak sterker beïnvloed worden door individuele meningen dan door statistieken. Hoewel statistieken meer 'representatief' zijn voor wat mensen in het algemeen denken, trekken persoonlijke verhalen sterker onze aandacht, omdat ze ons doorgaans meer (emotioneel) raken. Persoonlijke verhalen beklijven simpelweg meer dan abstracte cijfers of statistieken. Dit maakt dat mensen zich sterker laten leiden door (vaak 'willekeurige') individuele meningen dan door (meer 'veralgemeenbare') cijfers. Tot dusver werd in onderzoek alleen gekeken naar burgers. Zijn politici ook vatbaar voor de kracht van een emotioneel verhaal – ook in het bijzijn van representatieve peilingen? Dat is wat we graag willen onderzoeken.

⁸ Zie bijvoorbeeld: Soontjens, K. & Walgrave, S. (2023). How politicians learn about public opinion. *Research & Politics*.

⁹ Zie bijvoorbeeld Gross, K. (2008). Framing persuasive appeals: episodic and thematic framing, emotional response, and policy opinion. *Political Psychology*, 29(2): 169-192.

Om dit na te gaan, legden we u een lastige denkoefening voor. We zijn ons ervan bewust dat dit voor velen moeilijk en abstract was. We waarderen dan ook de moeite die u heeft gedaan om zich in te leven. De resultaten zijn voor ons waardevol om inzicht te krijgen in de manier waarop politici verschillende signalen van publieke opinie verwerken. Het scenario dat u te zien kreeg, klonk als volgt:

Stelt u zich voor dat er een plan is om een grote snelweg aan te leggen door een landelijke regio om deze beter te verbinden met de rest van het land. Hoewel het project belooft de regionale toegankelijkheid te verbeteren en groei te stimuleren, heeft het ook een debat ontketend over de impact ervan op de landelijke identiteit van de regio en het milieu. Gezien de omvang van het debat heeft deze kwestie nationale aandacht getrokken.

Het onderzoeksdesign is experimenteel. Dat houdt in dat we de respondenten willekeurig opdelen in verschillende groepen, waarbij elke groep een ander type publieke-opinie-informatie krijgt. De eerste groep leest een e-mail van een burger die vóór de snelweguitbreiding is. De tweede groep krijgt een e-mail te zien van een burger die tegen uitbreiding is. De derde groep, de zogenaamde controlegroep, krijgt helemaal géén e-mail van een individuele burger te zien. Vervolgens krijgen alle deelnemers, ongeacht hun experimentele groep, de resultaten van twee (fictieve) opiniepeilingen over het thema te zien: één van hoge kwaliteit en één van lagere kwaliteit. Het verschil tussen beide ligt in de mate waarin ze gebaseerd zijn op een representatieve steekproef en uitgevoerd zijn door een betrouwbare instantie. De resultaten van de kwalitatieve opiniepeiling wijst bij sommige respondenten in een andere richting dan de individuele e-mail (bijvoorbeeld: de individuele burger is vóór de snelweguitbreiding, maar de peiling suggereert dat de meerderheid van de mensen tégen de uitbreiding is), terwijl ze bij andere respondenten in dezelfde richting wijzen. Dit stelt ons in staat te onderzoeken hoe het complexe samenspel van verschillende publieke-opiniesignalen de meningen en percepties van politici beïnvloedt.

Hieronder kunt u de concrete (hypothetische) e-mail lezen die respondenten te zien kregen.

Groep 1: E-mail vóór de snelweguitbreiding

Ik schrijf u om mijn enthousiasme te uiten over de voorgestelde snelweguitbreiding. Als inwoner van de regio ben ik ontzettend blij dat zo'n geweldig plan eindelijk in overweging wordt genomen. Dit project biedt een belangrijke kans voor onze regio om te groeien.

Voor mijn familie is deze kwestie zeer persoonlijk. We hebben al jarenlang moeite de eindjes aan elkaar te knopen, terwijl andere regio's profiteren van soortgelijke projecten en wij achterblijven. De gedachte dat we hier eindelijk meer bedrijven en activiteit zullen krijgen, geeft ons hoop op een betere toekomst. Ik geloof oprecht dat dit project niet alleen ons leven zal veranderen, maar ook onze kinderen de kansen zal bieden die ze verdienen terwijl we hen opvoeden in deze gemeenschap.

Waarom zouden we de toekomst van onze gemeenschap opofferen door zo'n essentiële kans op groei en welvaart te laten liggen?

Ik vraag u om ons te helpen dit cruciale project te realiseren voordat het te laat is!

Groep 2: E-mail tégen de snelweguitbreiding

Ik schrijf u om mijn verontwaardiging te uiten over de voorgestelde snelweguitbreiding. Als inwoner van de regio ben ik erg aangeslagen dat zo'n ontwrichtend plan überhaupt in overweging wordt genomen. Dit project dreigt alles te vernietigen wat onze regio zo uniek maakt.

Voor mijn familie is deze kwestie zeer persoonlijk. We wonen hier al generaties omgeven door rust en natuur en brachten talloze weekenden door in de bossen, genietend van het eenvoudige plattelandsleven. De gedachte dat een enorme snelweg door dit landschap zou snijden, is oprecht hartverscheurend. Ik geloof oprecht dat dit project ons zal verhinderen om onze kinderen op te voeden op de manier die we altijd voor ogen hebben gehad—dicht bij de natuur en in een vredige gemeenschap.

Waarom zouden we de essentie van onze gemeenschap opofferen voor een plan dat ons niet eens rechtstreeks iets zal opbrengen?

Ik vraag u om ons te helpen dit destructieve project te stoppen voordat het te laat is!

Zoals eerder vermeld kregen de respondenten voordat hen gevraagd werd naar hun mening, hun perceptie van de publieke opinie en hun beleidsintenties, eerst twee (fictieve) opiniepeilingen te zien. Dat zag er bijvoorbeeld zo uit (let op: afhankelijk van de experimentele groep waarin u werd ingedeeld, kon de kwalitatieve peiling ook 45% steun tonen in plaats van 55%. In dat geval gaf de peiling uit de regionale krant 55% steun aan in plaats van 45%):

Om de publieke opinie over deze kwestie in kaart te brengen, werden verschillende peilingen uitgevoerd. Stelt u zich voor dat uw medewerker twee van deze peilingen onder uw aandacht brengt:

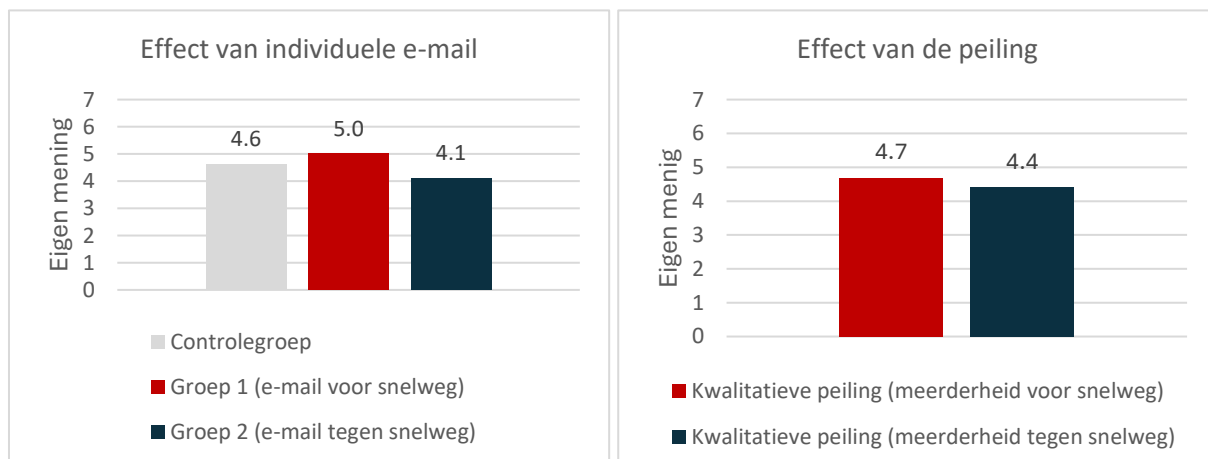
- *Een representatieve peiling onder 1.000 inwoners van de regio (uitgevoerd door Ipsos) toont aan dat 55% de voorgestelde snelweguitbreiding steunt.*
- *Een peiling uitgevoerd door een regionale krant toont aan dat 45% van de inwoners van de regio de voorgestelde snelweguitbreiding steunt.*

Dit onderzoek wordt parallel uitgevoerd in verschillende landen. Op het moment van schrijven zijn de resultaten van deze internationale dataverzameling echter nog niet beschikbaar. De onderstaande analyses hebben daarom uitsluitend betrekking op de Vlaamse steekproef. Bijgevolg beschrijven we hier enkel een aantal opvallende patronen; de huidige steekproefomvang laat nog niet toe om uitspraken te doen over statistisch significante verschillen.

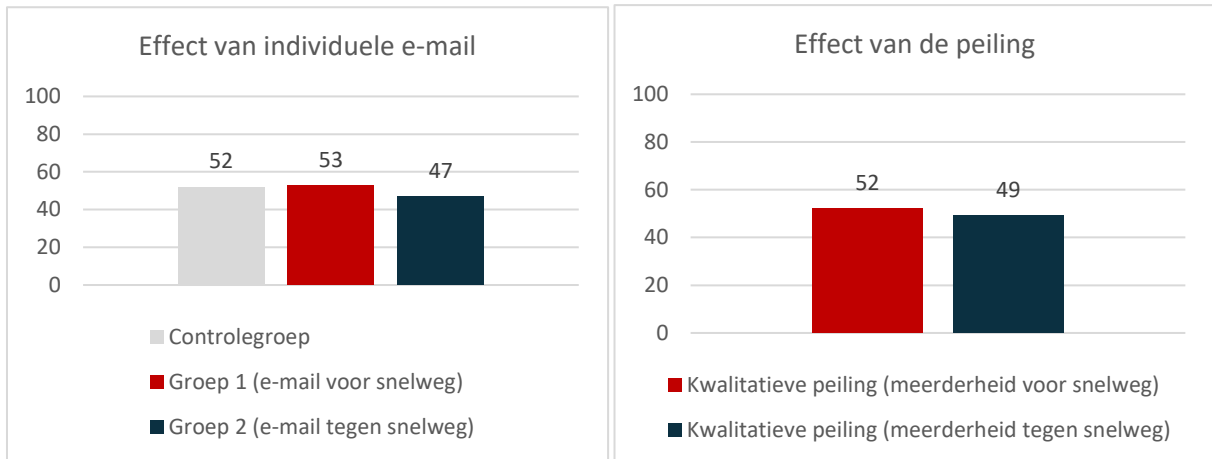
De resultaten suggereren eerst en vooral dat zowel de kwalitatieve peiling als de individuele e-mail een effect hebben op de *eigen mening* van de politici; dit wordt weergegeven in de balken van **Figuur 10**. Het lijkt erop dat politici zich laten leiden door de resultaten van de kwalitatieve peiling (zie de rechterkant van de figuur). Met name politici bij wie de kwalitatieve peiling aangaf dat een meerderheid van de burgers het voorstel steunt, staan gemiddeld iets positiever tegenover het dossier dan zij die vernamen dat de meerderheid van de burgers tegen is: op een schaal van 1 (sterke tegenstander) tot 7 (sterke voorstander) nemen zij gemiddeld positie 4,7 in, tegenover een positie van 4,4. Wat betreft het effect van de e-mail (zie de linkerkant van de figuur), staan respondenten uit de controlegroep gemiddeld gezien iets meer positief dan negatief tegenover het dossier: zij nemen gemiddeld positie 4,6 in (met 4 als middelpunt van de schaal). Ten opzichte van de controlegroep, zijn mensen uit groep 1 – die de positieve e-mail lazen – meer vóór het aanleggen van de snelweg (waarde 5,0), terwijl de mensen uit groep 2 – die de negatieve e-mail lazen – meer tegenstander zijn (ze stellen zich neutraal op: waarde 4,1).

Vervolgens kijken we naar de percepties van de deelnemende politici over de *publieke opinie* meer algemeen (zie **Figuur 11**). We vroegen om in te schatten hoeveel procent van de inwoners van de regio de voorgestelde snelweguitbreiding zou steunen. Ook hier vinden we dat politici zich laten leiden door de resultaten van de peiling die als het meest betrouwbaar wordt beschouwd. Wanneer de kwalitatieve peiling aangaf dat een meerderheid (55% van de burgers) voorstander is van de snelweguitbreiding, schatten politici de steun ervoor gemiddeld hoger in. We constateren ook dat respondenten beïnvloed worden door de mail die ze te zien kregen. Dit suggereert dat individuele getuigenissen niet enkel gezien worden als persoonlijke standpunten, maar ook als waardevolle signalen over hoe andere burgers over het onderwerp denken.

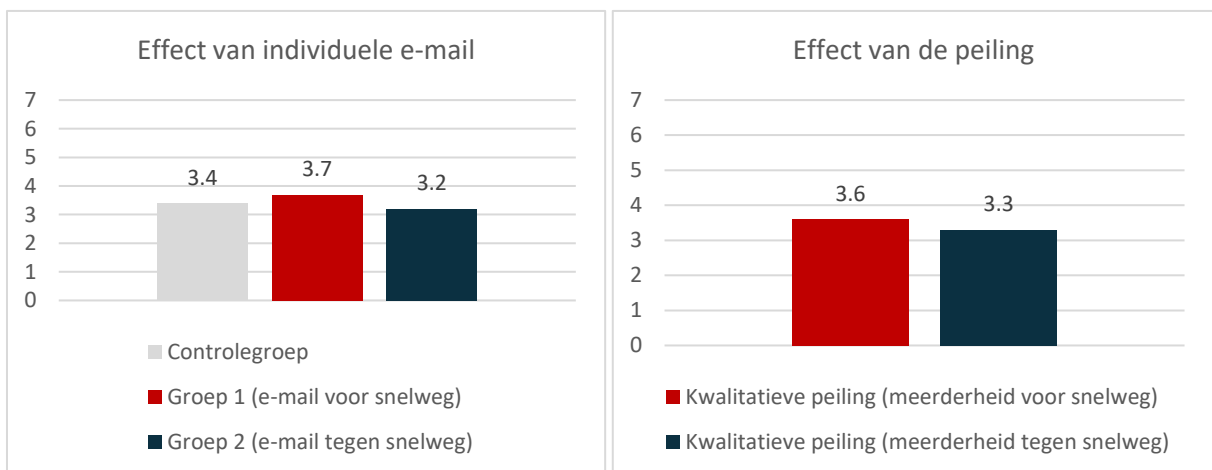
Figuur 10. Invloed van de individuele e-mails en de peilingen op de eigen mening van politici (N=204)

Figuur 11. Invloed van de individuele e-mails en de peilingen op de inschatting van de publieke opinie door politici (N=205)

Figuur 12. Invloed van de individuele e-mails en de peilingen op de gewenste partijpositie door politici (N=204)

Uit de resultaten blijkt tot slot dat de voorkeur van de politici over hoe *hun partij* zich zou moeten positioneren in dit dossier (de beleidsintenties van de respondenten) beïnvloed wordt door de richting van de kwalitatieve opiniepeiling en de individuele e-mail (zie **Figuur 12**). Politici die een positieve e-mail te lezen kregen, vonden vaker dat hun partij diezelfde positie moest innemen dan zij die geen e-mail lazen – en omgekeerd voor respondenten die een negatieve e-mail ontvingen.

Ons experiment toont dus aan dat publieke-opiniesignalen wel degelijk effect hebben op politici. Als ze informatie binnenkrijgen die op voorstand of tegenstand inzake een bepaalde beleidsdossier wijst, passen politici hun eigen mening aan, passen ze hun perceptie van wat de meerderheid wilt aan, en passen ze hun preferentie over wat hun partij zou moeten doen aan. Het meest opvallend is vooral dat een email van één burger al een verschil maakt. Eén e-mail heeft effect, zelfs als politici op hetzelfde moment meer objectieve en geaggregeerde info over de stand van de publieke opinie binnenkrijgen. Dit geeft aan dat politici gevoelig zijn voor deze individuele interacties met individuele burgers. Politici rechtstreeks en individueel aanspreken is een effectieve strategie voor burgers om hun mening te laten doorwegen op het beleid.

Overtuiging

Politici krijgen signalen uit de publieke opinie, maar zij kunnen die publieke opinie ook zelf proberen te beïnvloeden. Dit is een belangrijk onderdeel van de relatie tussen politici en burgers: we moeten niet alleen begrijpen hoe politici signalen uit de samenleving verwerken en hoe deze hun werk als vertegenwoordiger beïnvloeden, maar ook hoe politici zelf denken over hun rol in het vormen, veranderen of versterken van publieke opinie – met andere woorden: hoe zij denken over de mate waarin ze burgers kunnen *overtuigen*.

Er bestaat veel onderzoek naar hoe overtuigend beleidsargumenten zijn en in hoeverre het publiek beïnvloedbaar is qua beleidsopvattingen en stemgedrag¹⁰. Onderzoek laat op basis van honderden experimenten zien dat veel kenmerken waarvan we *denken* dat ze een boodschap overtuigender maken (zoals veel details geven, of een directe formulering) in de praktijk nauwelijks voorspellen of burgers daadwerkelijk worden overtuigd¹¹. Desalniettemin bepalen de percepties van politici over wat werkt om burgers te overtuigen, waarschijnlijk sterk hoe zij zich gedragen (meer dan of die boodschappen werkelijk meer overtuigend zijn). Om hier zicht op te krijgen legden we ongeveer de helft van alle respondenten drie stellingen voor:

- 1) Kunnen politici burgers overtuigen?

*Sommigen zeggen dat politici het publiek **kunnen overtuigen** om van mening te veranderen over belangrijke beleidskwesties. Anderen zeggen dat politici het publiek simpelweg **niet kunnen overtuigen** om van mening te veranderen over belangrijke kwesties. Welk standpunt komt het dichtst bij uw mening?*

- 2) Wat is nodig om burgers te overtuigen?

*Sommigen zeggen dat het publiek over het algemeen **gedetailleerde argumenten** over een beleidskwestie moet horen voordat het van mening verandert. Anderen zeggen dat het publiek alleen maar een **steunbetuiging** nodig heeft van een politicus die zij steunen – zoals een partijleider – om van mening te veranderen. Welk van deze standpunten komt het dichtst bij uw mening?*

- 3) Wat is makkelijker te veranderen?

*Sommigen zeggen dat het makkelijker is om de **mate waarin het publiek om een kwestie geeft te veranderen** dan om de **mening van het publiek** over een kwestie te veranderen. Anderen zeggen dat het makkelijker is om de **mening van het publiek** te veranderen dan om de **mate waarin het publiek om de kwestie geeft te veranderen**. Welk van deze standpunten komt het dichtst bij uw mening?*

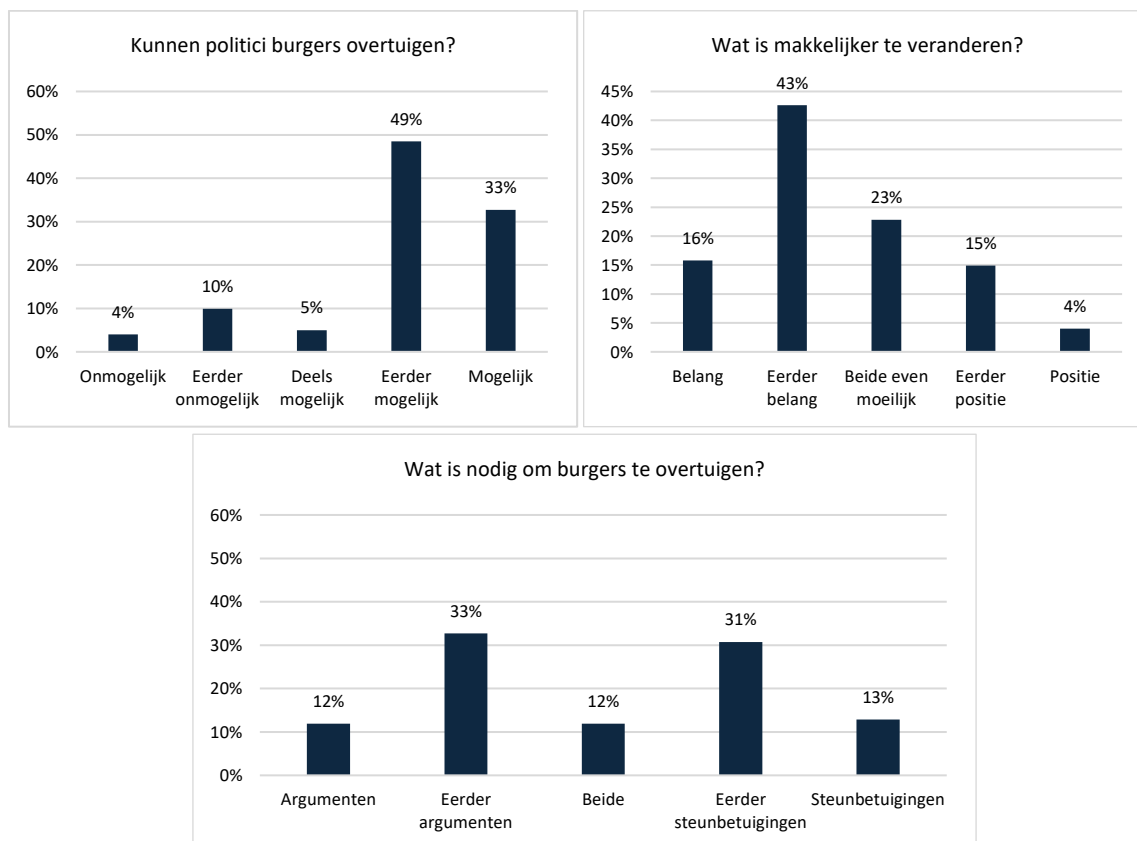
¹⁰ Zie bijvoorbeeld Druckman, J.N. (2022). A framework for the study of persuasion. *Annual Review of Political Science*, 25: 65-88.

¹¹ Hewitt, L., Broockman, D, Coppock, A., et al. (2024). How experiments help campaigns persuade voters: evidence from a large archive of campaigns' own experiments. *American Political Science Review*, 118 (4): 2021-2039.

We vroegen respondenten telkens een cijfer te geven van 0 tot 10. Voor de analyse hebben we deze cijfers ingedeeld in vijf groepen, zodat de resultaten makkelijker te interpreteren zijn. **Figuur 13** laat zien hoe de antwoorden verdeeld zijn.

Ten eerste kunnen we stellen dat politici over het algemeen denken dat burgers zeker te overtuigen zijn. Ongeveer 81 procent vindt dat overtuigen (eerder) mogelijk is, terwijl slechts 14 procent denkt dat dit (eerder) onmogelijk is. Vervolgens peilden we naar *hoe* politici denken dat ze de burgers kunnen overtuigen. Hier zijn de meningen verdeeld. Ongeveer 45 procent stelt dat argumenten (eerder) doorslaggevend zijn om burgers van mening te laten veranderen. Tegelijkertijd zegt 44 procent dat steunbetuigingen van een politicus die een burger steunt, belangrijker zijn dan argumenten om deze burger van mening te laten veranderen. Ten slotte peilden we naar wat politici denken dat ze kunnen veranderen: de mate waarin het publiek een kwestie belangrijk vindt of de mening die het publiek heeft over de kwestie (positie). Een duidelijke meerderheid geeft aan dat het makkelijker is om het belang van een kwestie te veranderen (58%) dan de positie die burgers over de kwestie innemen (19%).

Figuur 13. Inschattingen van politici (N=101) over de overtuigbaarheid van burgers

Kortom, politici zien zichzelf wel degelijk in staat om het publiek te overtuigen en dat impliceert dat ze dus, in plaats van de mening van de bevolking te volgen, kunnen proberen om het publiek hen te laten volgen. Over hoe dat overtuigen dan het best gebeurt, door echt argumenten aan te halen of gewoon te signaleren dat ze het (on)eens zijn met een maatregel, zijn politici erg verdeeld; de helft gelooft in argumenten, de andere helft in een eenvoudige steunbetuiging. Belangrijk is dat politici vooral denken dat ze invloed hebben op wat mensen belangrijk vinden, veel meer dan dat ze de eigenlijke mening van burgers kunnen beïnvloeden. Dus politici denken weinig dat ze mensen van idee kunnen laten wisselen, maar ze kunnen we de publieke agenda, waar mensen van wakker liggen, sterk beïnvloeden.